

man-Auguštin o etnologiji socializma in postsocializma, Lydie Sklevicky o novem letu kot političnem ritualu in Reane Senjković o vizualnih prvinah volilnih kampanj v letih 1990–1997.

Problematiko etničnosti, pluralnosti in identitete v množini obravnavajo razprave Jadranke Grbić o identitetah Hrvatov na Madžarskem in o razsežnostih hrvaške identitete v Bosni in Hercegovini, Milane Črnelić o pravici biti Hrvat v Bački, Sanje Kalapoš o pluralni identiteti zagrebške subkulturne skupine, J. Čapo Žmegač o Hrvatih in modelu »balkanske družine«.

Osrednja raziskovalna problematika prve polovice 90. let je bila vojna na Hrvaškem – v njej in ob njej sta nastali razpravi Maje Povrzanović Frykman – o kulturi in strahu in o času žalovanja in pripadnostih – in Lele Rončević o žalnem obredju za padlimi vojaki v Samoboru.

Tematsko raznorodni zadnji del zbornika ponazarja nekaj značilnih raziskovalnih topik: o tkanju razprava Jelke Radauš Ribarić, o stavbarstvu piše Žarko Španiček, o ljudski umetnosti in Gavazziju Branka Vojnović-Traživuk, o bivanjski kulturi na podeželju v luči ritualov Aleksandra Muraj, o znamenjih smrtnih Zorica Vitez, o antropologiji in zgodovini skozi Držičev pogled na Dubrovnik Valentina Gulinić Zrnić.

Bralec bo morda v tem zborniku pogrešal folkloristične razprave o glasbi, slovstvu, plesu, verovanju ipd. Videti je, da so uredniki svoj izbor disciplinirali v bolj etnološkem obzorju. Enakovredna in premišljena predstavitev tega, česar tu ni, bi zagotovo potrebovala zbornik podobnega obsega.

Zbornik sklepa izbrana bibliografija [459–488] prispevkov hrvaških etnologin in etnologov iz zadnjih 50 let, objavljenih v angleškem, francoskem, italijanskem in nemškem jeziku. Razvrščeni so v poglavja Zgodovina in teorija; Splošna etnografija; Stavbarstvo, bivanje, pohištvo; Tekstil, oblačila, noše; Življenjske in letne šege; Gospodarstvo, narava, prehrana; Ljudska glasba, glasbila, ples; Ustno izročilo in gledališče; Družina, vas, skupnost, prebivalstvo; Razmerja med spoloma in spolne vloge; Verovanje, romanje, rituali; Spmembe, politika, sodobnost, mesto; Identiteta in etničnost; Etnografija vojne; Politična simbolika, vizualna antropologija. Odkrita namera tega bibliografskega izbora je, da z ureditvijo po naštetih razdelkih pokaže raziskovalna težišča v preteklih desetletjih in danes in ne le, da dokumentira dejstvo, da je hrvaška etnologija navzoča v mednarodni znanstveni javnosti, temveč da je z njo dejavno povezana. Pomembni delež k bibliografskemu obsegu prispevajo v tujih jezikih objavljeni članki v že omenjenih hrvaških znanstvenih revijah (ki so, mimogrede, tudi odprte za strokovnjake od drugod) in še v reviji *Collegium antropologicum* (izdaja jo antropološki inštitut zagrebške Medicinske fakultete), zlasti pa dejstvo, da zagrebški Inštitut za etnologijo in folkloristiko od leta 1995 en zvezek *Narodne umjetnosti* izda v angleščini.

Prav na koncu so še podatki o avtoricah in avtorjev; razvid pokaže, da je intelektualno jedro hrvaške etnologije prav v zagrebškem etnološkem in folklorističnem inštitutu (od tam je namreč 11 sodelavk in sodelavcev tega zbornika).

Ingrid Slavec Gradišnik

Damjan J. Ovsec, *Vraževerje sveta. O nastanku vraž, njihovem razvoju in pomenu.* Ljubljana: Kmečki glas 2001. 293 str., ilustr.

Damjan Ovsec se je s to knjigo posvetil vraževerju, ki ga je vedno zelo zanimalo, saj je z razmišljanjem o njem prepletel vse svoje številne dosedanje objave, članke in knjige o mitologiji, verovanju, simbolih, izročilu o rastlinah in živalih, šegah življenjskega in letnega kroga pri Slovencih in drugih narodih v Evropi in na drugih celinah.

Ovsec je s svojim odnosom do te tematike samostojen tako med pisci znanstvenih kakor poljudnoznanstvenih etnoloških besedil. Ima široko znanje, hkrati pa ga veselijo tudi številne drobne zanimivosti; bralcu odkriva raznovrstnost predstav, pojmovanj, dejanj in predmetov v zvezi z vražami, po drugi strani pa ga vabi k premišljanju o njihovem pomenu, pri čemer posredno ali neposredno nakazuje tudi svoja duhovna stališča in razumevanje povezanosti teh pojavov z globinami nezavednega. Uporablja raznovrstno literaturo, v etnološki najde predvsem podatke in opise pojavov, za globljo razlago pa sega bolj po primerjalnih religioloških in psiholoških delih, predvsem usmeritvi, ki sledi C. G. Jungu. Pot do razumevanja vraževerja vodi v globine človekove duševnosti, v njegovem razkrivanju vidi avtor tudi najpomembnejše sporočilo svojega dela. *Nič ni bolj neotipljivega in neresničnega, kakor so globoke plasti našega doveškega življenja, pa vendar po vsem svetu ne obstaja nič drugega, kar bi bilo učinkovitejše. Vraže se dotikajo tvoj globin* [7].

Po avtorjevem nagovoru bralcu in splošnem uvodnem poglavju z naslovom »Od magije do vraž« sledi osrednji del knjige s 54 poglavji o posamičnih pojavih, kot so, npr., od začetka »Čarni obeski«, »AbraKadabra še živi«, »V zavetju hiše« do končnih »Dežnik za lepo vreme«, »Vsakdo ima svojo zvezdo«, »Vraže z vseh koncev«, »Sodobni časi«. Ta del knjige je, po mojem mnenju, vsebinsko najbogatejši, prežemata ga avtorjevo iskreno zanimanje za kulturno pestrost sveta in njegova pisateljska obdarjenost. Sledijo sklepna poglavja, avtor z njimi usmerja bralca k pogledu vase. V poglavju »Slovenci in praznoverje« skuša okarakterizirati Slovence in njihovo vero, vernost in vraževernost, vendar se podvig drobi v številnih obrobni primerjavah in navedbah o drugih narodih; domnev in vprašanj pa je ostalo toliko, da jih je dovolj za več naslednjih knjig.

Čeprav avtor izdatno zajema podatke iz etnološke literature, se od etnologije ograjuje. Pravi, da skuša načrtno *poiskati izvor praznoverja, vraževerja ter posameznih vraž, njihov pomen, skratka ozadje in ga razložiti*, da pa ob prebiranju tuje in domače literature o vraževerju ostaja nepotešen, *ker avtorji, če že kaj malega bočejo razložiti, razmišljajo preozko ali preveč specifično, ne povezujejo simbolnega, mitološkega in teološkega ozadja, predvsem pa ne upoštevajo psiholoških dognanj* [5]. S tem stališčem je mogoče pojasniti tudi dokajšnjo lahkotnost, s katero avtor na kratko preleti delo dosedanjih preučevalcev vraž na Slovenskem; da vedeti, da jih pozna, vendar se ob njihovem delu podrobneje ne ustavlja, saj očitno želi prebiti strokovne meje, ki jih zaznamuje njihovo delo. O znanosti nasploh in njeni vlogi v današnjem svetu, npr. pravi: *Kakor je znanost na mnogih področjih otročja in zelo šibka ali pa celo povsem odpoveduje, večina znanstvenikov mirno trdi, da je intuicija nekaj neznanstvenega, metoda uporabljanja intuicije pa nikakršna metoda. Zanimivo je tudi, da imamo na eni strani t. i. večne resnice, ki jih priznava tako rekoč ves svet, eno samo moralno, saj ta nima množine itn., na drugi strani pa znanost, ki spreminja svoja prepričanja »od simpozija do simpozija«, ne da bi jo takšna »metoda« količkal motila.* [246]

Nasploh bi lahko rekli, da si sicer avtor o marsičem zastavi preveč prezahtevnih vprašanj, da bi jih mogel temeljito obdelati, vendar pa je v tem tudi bistvena vrednost knjige. Pomen njegovega dela je ravno v tem, da ubira svojo pot in tako ostaja zvest tisti idealni zamisli etnologije, zaradi katere jo verjetno gredo tudi mnogi študirat, da namreč pomaga ljudem spoznati sebe. Ko navaja podatke z vsega sveta in jih povezuje, primerja in interpretira, brez zadržkov pred morebitnimi kritikami, češ, da vsega ni dovolj opredelil, utemeljil in citiral, da se, skratka, »ne gre« znanstvenika in se ne boji tvegati na neshojenih poteh, zarisuje neskončno obzorje možnega razumevanja vraž, kultur in človeka.

Mojca Ravnik